

מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון (גיליון 79 יוני 2019)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

יולי 2019

המדיניות המזרח תיכונית של ארה"ב התמקדה בחודש יוני בשתי סוגיות: עימות מתמשך עם איראן בו נוקטים שני הצדדים מדיניות זהירה של הליכה על הסף, העלולה להתפרץ בכל רגע לעימות פעיל יותר; כינוס הסדנה הכלכלית בבחריין כצעד ראשון בדרך להשקת תכנית טראמפ (שנדחית, לפחות עד לאחר הבחירות בישראל). עוד בחודש יוני, ארה"ב ורוסיה כיבדו את ישראל בפסגה משולשת של היועצים לביטחון לאומי (שלא ברור מה הניבה, אם בכלל), ונמשך העיסוק האמריקאי במתיחות עם תורכיה סביב עסקת ה-S-400, ובמצב בתימן וסודאן המדממות.

איראן: 63 גנרלים/אדמירלים ו-13 שגרירים לשעבר קראו לנשיא טראמפ להפחית מתח עם איראן ולהעדיף דיפלומטיה תקיפה על פני פעולה צבאית להבטחת האינטרסים של ארה"ב וידידותיה באזור. מחוקקים תובעים למנוע מלחמה שתהיה "לא-חוקתית", כלומר ללא אישור הקונגרס. הבית הלבן זימן בתגובה את מנהיגויות הקונגרס, כולל בכירי הדמוקרטים, לתדרכים ב-20 ביוני. מדווח על יכוח חריף בין טראמפ ליועץ לביטחון לאומי בולטון, המעוניין בהחרפת הקו כלפי איראן, בעוד מזכיר המדינה פומפאו נמצא "באמצע". לאחר שהגדיר את בולטון בתור נץ, הבהיר הנשיא שרק דעה אחת קובעת – דעתו שלו ושהוא אינו "מחרחר מלחמה". בולטון מצדו מדגיש כי אל לאיראן לפרש את הזהירות והאחריות של הנשיא כחולשה. [משחקי מלחמה](#) מצביעים על קשיים במקרה של עימות צבאי, העלולים להביא [לחציית קווים אדומים](#) מצד איראן או ארה"ב שיאלצו את הצד השני להסלים. ברקע, מתקיימים בווישינגטון דיוני עומק [\(כולל לפי קווים מפלגתיים\)](#) בשאלה [כיצד לקרוא את המודיעין](#), בעוד שבאירופה רואים את המקור למשבר בנטישת ארה"ב את הסכם הגרעין.

תכנית א' של איראן – לשרוד את טראמפ – מתבררת כחסרת היתכנות. הם מתחילים בתכנית ב' – סדרת פעילויות התקפיות על ידי כוח קודס של משמרות המהפכה. ארה"ב מגבשת תפריט רחב של תגובות, תוך שהיא נשמרת מהדרדרות. החשש האמריקני אינו ממלחמה כוללת אלא מ"אזור אפור" של זליגה מלחמתית. הפעילות ההתקפית האיראנית [נגד המכליות](#) (ראו [לו"ז ומפות התקיפה](#)), הפלת כלי הטיס הבלתי מאויש (כטב"מ) וכן ההתקפות על מתקני חברות הנפט בבצרה ועל בסיס אמריקני-עיראקי במוצול נראות כמימוש האסטרטגיה של חמינאי, לענות לארה"ב בנשקה שלה, כולל בכלים צבאיים, אך תוך זהירות מגלישה לעימות כולל. גם אחרי קביעת נורבגיה, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות בפני מועצת הביטחון של האו"ם כי רק מנגנונים של מדינה יכלו לארגן ולתקוף את המכליות בפוג'ירה ב-12 במאי, טוענים האיראנים כי ההאשמות האמריקניות הן בלתי מבוססות. אולם, ראש המטות המזוינים דנפורד אישר במכון ברוקינגס שהמודיעין האמריקני איתר פעילויות איראניות בתימן, במפרץ ובעיראק, והבהיר שאיראן תישא בתוצאות. בשולי העימות ועל רקע התמונות של כלי שיט אמריקניים המלווים אניות אזרחיות במצרי הורמוז, ראש חטיבת המזרח התיכון בפנטגון בממשל אובמה ביקר בחריפות [במאמר צולפני את חוסר היכולת הצבאית](#) של שותפות ארה"ב במפרץ, הרוכשות אמל"ח אך אינן מסוגלות להיות בעלות ברית אמיתיות. לדעתו, הרעיון של "נאט"ו ערבי" לא יקרום עור וגידים בגלל היעדר יכולת מבצעית ערבית.

אולי במפתיע, טראמפ אינו שש אלי קרב, מסתפק ברמיזות דוגמת "עוד תראו אם נתקוף", ומוסיף שהאופציה הצבאית עודנה על השולחן. ב-21 ביוני אישר מתקפת גומלין אך לא אפשר לבסוף את הוצאתה אל הפועל, אפשר שבשל מסר של קבלת אחריות מצד איראן על הפלת הכטב"מ. הנשיא ממעיט בערך הפיגועים במכליות, ובסופו של דבר פעלה ארה"ב בתגובה רק במישור הסייבר. הממשל ממשיך לאותת, בהמשך לדברי טראמפ

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בווישינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

במאי, כי אין פניו לשינוי משטר אלא להבטיח חד-משמעית שאיראן לא תהיה גרעינית, וכי ארה"ב מוכנה למשא ומתן "ללא תנאים מוקדמים". הממשל אף התיר לעיראק המשך יבוא גז וחשמל איראניים, והוא מציג את עמדותיו כסוגיות לביור במשא ומתן עתידי. פומפאו קבע שארה"ב תבלום צעדים איראניים ודחה את הידיעות כאילו הועברה לאיראן, באמצעות עומאן, הזמנה לשיחות. רשויות התעופה האמריקניות (FAA) פרסמו [איסור טיסות מסחריות](#) במרחב האווירי האיראני במיצרי הורמוז, ואכן כמה חברות חדלו לטוס שם. בקצרה, ארה"ב מנסה להלך על החבל המתוח שבין "לחץ מרבי" על איראן לבין נכונות לשיחות עמה. טראמפ אינו רוצה במלחמה אלא בהחזרת איראן מוחלשת לשולחן הדיונים, בעודו מאיים שאם תפרוץ מלחמה, אז איראן "תימחק". אולם, "הלחץ המרבי", שעלה לאחרונה מדרגה עם סנקציות אישיות על המנהיג העליון חמינאי, אינו צפוי להוליד ויתור איראני, בייחוד כל עוד אינו מגובה בנוכחות צבאית אמריקנית בשטח. רטוריקת הנחישות האמריקנית נמשכת גם בכל הנוגע לפרויקט הגרעין האיראני. [בנאום ב-11 ביוני בפני חבר הנאמנים](#) של הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה גרעינית (סבא"א), תבעה שגרירת ארה"ב מאיראן לחדול מהתנהגותה החתרנית והזדונית. לדבריה, הסלמה בתחום הגרעין תבטיח את העמקת הבידוד של איראן, שצריכה לחזור לשולחן המשא ומתן ולהימנע מהמשך הכנות לפריצה עתידית מהירה להשגת נשק גרעיני.

תכנית השלום של טראמפ: הממשל פרסם את [התכנית הכלכלית לשלום](#) ובה פרויקטים לעשר שנים בסך כ-50 מיליארד דולר. אך ערב ההתכנסות לדיון על כך בבחריין, נראה סדר היום של "[הסדנה הכלכלית](#)" חסר תכנים, [ללא פרטים ודרכי פעולה](#). הפלסטינים הגיבו [בינוי מוחלט לסדנה](#) בצד אנחת רווחה שקטה (וקביעה כי סיפוח שטחים – שהשגריר פרידמן טען שלישראל יש זכות לעשות – [הוא פשע מלחמה](#)). הם הביעו שביעות רצון מכך שלסדנה לא הוזמנו נציגים ישראלים רשמיים. הממשל הביע תסכול מההתפתחויות הפוליטיות בישראל, שיגרמו לדחיית פרסום החלק הפוליטי של תכנית טראמפ. ההתנצחות בין שליחי טראמפ להנהגה הפלסטינית [נמשכה](#), על רקע הסירוב הפלסטיני לקחת חלק במהלך שמוביל הממשל, ובוושינגטון נמשכים ואף מתגברים הספקות ביחס לתכנית טראמפ. לאור חשש שהיא עלולה לעורר מהומות פלסטיניות ולקדם קריאות של מתנחלים לספח שטחים, יש בארה"ב מי שמשוכנעים כי עדיף שהתכנית כלל לא תוצג. גם טראמפ סבור כנראה שהתכנית אינה בת-ביצוע בשלב זה, ולכן דוחה את פרסומה שוב ושוב, ובכך הוא שותף לפומפאו שדבריו בנושא בדיון סגור [הודלפו לווישינגטון פוסט](#).

ערב הסעודית: קבוצה של 60 סנטורים בראשות גרהאם (הרפובליקני) ומננדז (הדמוקרטי) מנסה לבלום – באמצעות 22 הצעות חוק – מכירת אמצעי לחימה בסך של למעלה מ-8 מיליארד דולר לערב הסעודית ואיחוד האמירויות (כולל ייצור עצמי של פצצות חכמות). הם דורשים דיון מהיר בקונגרס, במסגרת הזמנים המקובלת, והימנעות מעקיפת הקונגרס. לאור החלטת הממשל להכריז על מצב חירום, סביר שהם לא יצליחו לעצור את העסקאות הצפויות בקרוב, אך ייתכן שיהיה בכך כדי להערים קשים עתידיים בפני אספקת נשק. ארה"ב טרם הגיבה רשמית ל"[דו"ח של חוקרת האו"ם](#) לפיו גם אם לא נמצא "אקדח מעשן" המרשיע את יורש העצר הסעודי בן סלמאן ב"הוצאה להורג בלתי חוקית" של העיתונאי חשוקג'י, הוא שיחק תפקיד מוביל באווירת הדיכוי נגד מתנגדים ואין זה אפשרי שלא ידע מראש על התכנונים לשיגור צוות החיסול.

סוריה: ארה"ב הכחישה הבנות עם רוסיה להישארות אסד בשלטון תמורת סילוק האיראנים, ובכיר אמריקני הבהיר כי מטרת ארה"ב בסוריה הן חילופי שלטון, הבסת דאעש ועזיבת האיראנים. הממשל אותת כי יבוא חשבון עם מי שהפיק רווחים מהמשבר בסוריה וששיתף פעולה מבחינה כלכלית עם משטר אסד. היועצים לביטחון לאומי של ארה"ב, רוסיה וישראל התכנסו בישראל לדיון על סוריה. הצדדים הנמיכו ציפיות לקראת המפגש, ופוטין אף אמר ב-13 ביוני כי היחסים עם ארה"ב הולכים ונעשים רעים. האינטרס האמריקני והישראלי הוא למשטר את המצב בסוריה, למנוע העברת ציוד איראני ולצמצם חיכוכים. אך בעוד האמריקנים והישראלים יוצאים בתוקף נגד איראן ותפקידה השלילי, היועץ הרוסי פטרושב הגדיר אותה כבעלת ברית התורמת לביעור הטרור בסוריה, והוסיף שפעילות חיל האוויר הישראלי בסוריה אינה רצויה.

לבנון: במהלך החודש, דווח על התקדמות במאמצי התיווך שמנהלת ארה"ב מאז 2012 בין ישראל ולבנון באשר לסימון הגבול הימי, ועל צפי ששתי המדינות ישיקו בקרוב משא ומתן ביניהן בנושא. במקביל, נראה שהאיראנים מסיטים דגש מלבנון וחזבאללה אל עבר תימן והח'ותים, בעיקר כי אינם מעוניינים להחריף את העימות עם ישראל ולשחק לידי ארה"ב במישור הסורי. תימן מבודדת יחסית ומי שמשלם שם את המחיר הם הסעודים. כתמיד, איראן בוררת את כלי המשחק שלה לפי נוחותה. זאת, לצד דיווחים על פעילות של [חזבאללה בצפון אמריקה](#).

תורכיה: לאור עסקת ה-S-400 התורכית-רוסית, ארה"ב החליטה להפסיק לאמן טייסים תורכיים על מטוסי ה-F-35, ותורכיה הודיעה כי תנקוט צעדי נגד מול ארה"ב. בפגישת שרי ההגנה של שתי המדינות ב-26 ביוני, נדונו (לפי התורכים) מגוון של נושאים ובהם סוריה וגם עסקת ה-F-35. ארדואן מאשים לאו דווקא את הנשיא טראמפ, אלא את אנשי צוותו, והתורכים טוענים שארה"ב אינה יכולה בעצם להוציא את תורכיה חד-צדדית מהסכם פיתוח מטוסי הקרב. עוד טען ארדואן, לאחר פגישתו עם טראמפ בפסגת ה-G-20 ביפן, שטראמפ הבטיח לו שלא יוטלו סנקציות על תורכיה. עם זאת, בכירי הפנטגון הבהירו שתורכיה לא תוכל להשתתף בפרויקט ה-F-35. [שני הצדדים יכולים להיקלע למשבר](#) חריף בגין תפיסות הדדיות מוטעות. השגריר האמריקני החדש לאנקרה – הדיפלומט המנוסה סאתרפילד – יצטרך לנסות למנוע זאת. ברקע לכך נמצאת [מערכת יחסים בעייתית](#) בין תורכיה לארה"ב לאורך העשורים האחרונים, ומתיחות עכשווית בנושאים שקשורים לסוריה ומאגרי הגז בקפריסין. בעיני תורכיה, זה מצדיק עוגן נוסף מעבר לארה"ב ונאט"ו.

מצרים וסודאן: ערב הסעודית, מצרים ואיחוד האמירויות מעורבות בנעשה בסודאן. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות מעסיקות כ-4,000 איש מכוח ההתערבות המהירה הסודאני בלחימה נגד הח'ותים בתימן, והן משלמות למשפחותיהם סכומים נכבדים תוך התעלמות ממעשי הזוועה של הכוחות הסודאנים באזרחים המוחים, כולל ממעשי האונס המרובים. מצרים תומכת בפועל במשטר הסודאני החדש ואינה נוקטת "ניטרליות פעילה", כולל ביחסים בין סודאן לאתיופיה לאור סוגיית מי הנילוס וסכר "התחיה" האתיופי, כפי שעושה ארה"ב ובמידת מה גם אירופה. ארה"ב הביעה דאגה מהתנהגות שלוש המדינות הערביות ועוזר מזכיר המדינה קארסון אמר כי מנהיגיהן אינם חולקים את "ערכינו הבסיסיים הדמוקרטיים ולכן השקפותיהן על עתידה של סודאן שונות באופן משמעותי" ממדיניות ארה"ב. תת-מזכיר המדינה הייל שוחח עם סגן שר ההגנה הסעודי על הברוטליות של כוחות המשטר בסודאן.

יהודים, ישראל ובחירות: בצד חנוכת רמת-טראמפ בגולן ב-16 ביוני, מסתמנת רגיעה מסוימת בענייני ישראל. [הניו יורק טיימס](#) ערך סקר בין עשרים המועמדים הדמוקרטים והעלה את השאלה [באיזו מידה ישראל מתנהגת לפי אמות מידה נכונות בתחומי זכויות האדם](#). שבעה מועמדים ענו כי ישראל נוהגת היטב, עשרה השיבו שהיא טעונה שיפור והשאר התחמקו. בחזית הקונגרס, התרחשו הדברים הבאים: (1) ב-27 ביוני עבר בסנאט חוק ההרשאות/ההגנה ובו 500 מיליון דולר לתכנית ההגנה מטילים של ישראל כולל מערכת כיפת ברזל, טכנולוגיות לחשיפת מנהרות, כלי טיס בלתי מאוישים, וחילופי מודיעין; (2) הסנטור גרהאם פתח במהלך להסכם הגנה בין ארה"ב לישראל, תוך שמירת חופש הפעולה הישראלי; (3) תנועות שמאל יהודיות, כולל ג"י סטריט, קוראות לחקיקה המתנגדת לסיפוחי שטחים; (4) הוגשה הצעת חוק דו-מפלגתית בתמיכת איפא"ק, ג"י סטריט וארגונים יהודיים רבים, המשיבה את התמיכה בסך 50 מיליון דולר לשיח אזרחי ישראלי-פלסטיני, שלא ברור למה ממשל טראמפ ביטל קודם לכן; (5) הסנאט הצטרף לחששות הממשל מחדירה סינית לישראל, בדגש על נמל חיפה, לאור התגברות מלחמת הסחר בין סין לארה"ב והמעורבות הסינית הגוברת במזרח התיכון.

המלצות לישראל: לוחות הזמנים הפוליטיים בישראל ובארה"ב מסתנכרנים. הרשימות לכנסת תוגשנה בתחילת אוגוסט – ממש באותו שבוע בו יוצא הקונגרס לפגרת הקיץ, שבמהלכה צפויות משלחות פוליטיות רבות מארה"ב לבקר בישראל. מומלץ אפוא, הן לממשלה והן לכל המפלגות הפוליטיות בישראל, להיפגש עם כל מחוקק אמריקני המגיע לארץ. הדגש צריך להיות על המפלגה הדמוקרטית, אשר אצלה מסתמן סחף בנושאי ישראל, אך אסור להזניח את הרפובליקנים. מדובר במועמדים לקונגרס, בחברי קונגרס חדשים, ובמועמדים לתפקידים שונים ברמות המדינתיות (כגון מושלים ותובעים מדינתיים). מפגשים אלה יוכלו ליצור את המסד להמשך קשרים ושיתוף פעולה. עוד מומלץ כי המועמדים השונים בזירה הפוליטית הישראלית יפרסמו תכניות מפורטות לחיזוק המערך הדיפלומטי הישראלי החבול מאד, בעיקר בכל הנוגע לארה"ב ולאיחוי ושיקום הקרע ביחסים עם הקהילות היהודיות שם.

אירועים מרכזיים בחודש יוני 2019

[פרסום החלק הכלכלי של תכנית טראמפ וכינוס הסדנה בבחריין](#)

[שגריר ארה"ב בישראל מתבטא בדבר זכותה של ישראל לספח שטחים](#)

[הצעת חוק למימון פעילות דיאלוג בין ישראלים לפלסטינים](#)

[פסגה בירושלים של היועצים לביטחון לאומי של ארה"ב, רוסיה וישראל](#)

[תקיפה שבוטלה נגד איראן והטלת סנקציות במקום](#)

[פגישת טראמפ-ארדואן ומינוי שגריר אמריקני חדש לתורכיה](#)